

Λογοτεχνικό Βιβλίο και Σχολείο

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΗΜΕΡΙΔΑΣ

Αθήνα, 15/3/2008

Επιμέλεια - Προλογικό Σημείωμα: Δημήτρης Πολίτης

Η Μυθοπλασία ως Εμπειρία για Αναγνώστες Εφτά-Εννιά (7-9) Χρόνων

Δημήτρης Πολίτης
Λέκτορας Τ.Ε.Ε.Α.Π.Η.
Πανεπιστημίου Πατρών

Η σχέση λογοτεχνικού βιβλίου και σχολείου δεν είναι καινοφανής, αλλά συνεχίζει να προκαλεί εκτενείς αναφορές και επίμονες συζητήσεις που επανατονίζουν τη δυναμική της και αναδιαμορφώνουν τις προοπτικές της. Προφανώς, η σχέση αυτή παραπέμπει σε κάποια αντίφαση, την οποία συνιστά μάλλον το γεγονός ότι η Λογοτεχνία δε θεραπεύεται αποτελεσματικά και δεν κατοχυρώνεται θεσμικά στο επίπεδο της καθημερινής σχολικής πρακτικής, αν και αναγνωρίζεται θεωρητικά σε επίπεδο επίσημων εξαγγελιών και προγραμμάτων.¹ Μέσα σε ένα τέτοιο πλαίσιο εντάσσεται και η σημερινή παρέμβαση, συνολικά, αφού επιδιώκει να διευρύνει τις προοπτικές των λογοτεχνικών κειμένων μέσα στο σχολικό περιβάλλον και να εμπλουτίσει την υπάρχουσα προβληματική για τη δυναμική τους. Χρειάζεται, πάντως, να σημειωθεί ότι παρόμοιες παρεμβάσεις δεν πρέπει να εξαντλούνται στον έλεγχο πρακτικών «(εγ)γραμματισμού» –όταν αυτές αξιοποιούν γλωσσικά/γνωστικά μόνο, όχι και επικοινωνιακά/πολιτισμικά,² τον πολυδύναμο/πολυδιάστατο λόγο των λογοτεχνικών κειμένων– ούτε και να αναλώνονται στη συγκρότηση διδακτικών προτάσεων/μοντέλων, που υποτάσσουν τις αισθητικές λειτουργίες των κειμένων αυτών στις σκοπιμότητες της

1. Το θέμα δείχνει ανεξάντλητο, αν κρίνει κανείς από το πλήθος των συνεδρίων, ημερίδων κτλ. που διοργανώνονται, καθώς και από τις πάμπολλες εκδόσεις που πραγματοποιούνται για την εξέτασή του.

2. Για τα «μοντέλα» θεώρησης της (αποτελεσματικής) χρήσης της γλώσσας βλ.: Αϊδίνης, Αθανάσιος, και Κωστούλη, Τριανταφυλλιά. «Μοντέλα Εγγραμματοσύνης: Θεωρητικές Προσεγγίσεις και Διδακτική Πράξη». *Virtual School, The Sciences of Education Online*, τόμ. 2^{ος}, τεύχ. 2-3 (Μάρτιος 2001): 1-31. (<http://www.auth.gr/virtualschool/2.2-3/TheoryResearch/AidinisKostouliLiteracyModels.html>).

(γλωσσικής) διδασκαλίας ή στις απαιτήσεις του ρόλου με τον οποίο επιφορτίζεται, συνήθως, η Λογοτεχνία. Προβάλλοντας, ωστόσο, τη δεοντολογική πλευρά των παραπάνω ζητημάτων που προσδιορίζουν τη σχέση του λογοτεχνικού βιβλίου με το σχολείο, φαίνεται απαραίτητο να προχωρήσουμε και σε διασαφηνίσεις της οντολογικής βάσης της σχέσης αυτής. Αναφερόμαστε σαφώς στην πρωτογενή σύμπραξη της μυθοπλασίας με την εμπειρία, μια σύμπραξη που προσδιορίζει τον τίτλο αλλά και την ουσία της παρούσας ανακοίνωσης.

Με τον όρο «μυθοπλασία» αναφερόμαστε σε κάθε επινοημένη λογοτεχνική αφήγηση, δοσμένη σε πεζό ή σε έμμετρο λόγο, η οποία δημιουργεί έναν ολόκληρο κόσμο, ανάλογο με τον πραγματικό, και τον θέλει να λειτουργεί μόνο στο πλαίσιο της αφηγηματικής πράξης με βάση τα δικά του δεδομένα ή σύμφωνα με τη δική του λογική.³ Η μυθοπλασία, βέβαια, δεν είναι έξω από την καθημερινή μας ζωή, αφού όλες μας οι δραστηριότητες παραπέμπουν σε μυθοπλαστικές κατασκευές που στηρίζονται σε συμβάσεις και ακολουθούν κανόνες.⁴ Ο λόγος, ωστόσο, για «επινοημένη» αφήγηση ή για “δημιουργία” ενός άλλου κόσμου, μη πραγματικού, εκτός από το ότι διαχωρίζει τη μυθοπλαστική αφήγηση από την αφήγηση πραγματικών γεγονότων, θέλει τη μυθοπλασία να συγκρούεται και με την «αλήθεια», την οποία ορίζουμε όχι ως φιλοσοφική ή άλλη κατηγορία, αλλά ως έκφραση συμφωνίας με την πραγματικότητα ή ως πλήρη αναφορά των επιμέρους στοιχείων που συνθέτουν ένα γεγονός ή ως μη αλλοίωση της πραγματικότητας. Παρόμοιοι διαχωρισμοί ή αντιπαραθέσεις σχετίζονται και με την αντίληψη που επιμένει να θεωρεί τη Λογοτεχνία «μίμηση»,⁵ δηλαδή ρεαλιστική απεικόνιση μιας δεδομένης πραγματικότητας, και δεν την αντιμετωπίζει ως μια άλλη πραγματικότητα, ίσως και «υπερπραγματικότητα», ξεχωριστή και αυτόνομη, που

3. Περισσότερα για την έννοια βλ. Ήγκλετον, Τέρι. *Εισαγωγή στη Θεωρία της Λογοτεχνίας*. Μτφρ. Μιχάλης Μαυρωνάς. Αθήνα: Οδυσσέας, 1989, σ. 21, και Τζιόβας, Δημήτρης. *Μετά την Αισθητική: Θεωρητικές Δοκιμές και Ερμηνευτικές Αναγνώσεις της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*. Αθήνα: Οδυσσέας, 2003, σσ. 285-300. Βλ. ακόμη στο *Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων* [Ο.Ε.Δ.Β. (Ανάδοχος: Εκδόσεις Πατάκη), 2000, σ. 124], που έχουν συντάξει για λογαριασμό του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου (ΥΠ.Ε.Π.Θ.) ο Ιωάννης Παρίσης και ο Νικήτας Παρίσης.

4. Hawthorn, Jeremy. *Ξεκλειδώνοντας το Κείμενο: Μια Εισαγωγή στη Θεωρία της Λογοτεχνίας*. Μτφρ. Μαρία Αθανασοπούλου. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 1993, σ. 167.

5. Για τον Abrams μία τέτοια αντίληψη απηχεί τις θέσεις της «κλασικής» κριτικής θεωρίας, από την Αρχαιότητα ως την Αναγέννηση, η οποία εστιάζει το ενδιαφέρον

ανακαλεί, βέβαια, ή αναπαριστάνει μέχρι σε κάποιο βαθμό έναν εμπειρικό κόσμο, αλλά διεκδικεί κυρίως τη δική της αλήθεια. Εξάλλου, η αναπαράσταση δε λειτουργεί ποτέ αναλογικά σε σχέση με την πραγματικότητα: είτε είναι μερική και προϋποθέτει διαδικασία επιλογής είτε πιο σύνθετη και στηρίζεται σε διαδικασία κωδικοποίησης.⁶ Εδώ ας θυμηθούμε και μία γνωστή διαπίστωση του Μπέρτολτ Μπρεχτ (Bertolt Brecht), που αναγνωρίζει το παράδοξο ότι, τελικά, «η απλή αναπαραγωγή της πραγματικότητας δε δημιουργεί την εντύπωση της αλήθειας».⁷ Ειδικά σήμερα, περισσότερο ίσως από ποτέ, γίνεται κατανοητό ότι ο χώρος της τέχνης, γενικά, και της Λογοτεχνίας, ειδικότερα, είναι ένας χώρος (μυθοπλαστικής) (ανα)κατασκευής της πραγματικότητας, όπου το πραγματικό συγχωνεύεται με το «φαντασιακό»⁸ και συνυπάρχει με το επινοημένο ή με το ψεύτικο σε τέτοιο βαθμό, ώστε να είναι περιττή, μάλλον ανώφελη, κάθε διάκριση ή σύγκριση. Αυτό που ίσως αξίζει περισσότερο είναι να κατανοήσουμε τους τρόπους με τους οποίους η μυθοπλασία δημιουργεί την ψευδαίσθηση της πραγματικότητας και μας συμπαρασύρει στους κόσμους της.⁹ Προς την κατεύθυνση αυτή κινούνται, δικαιολογημένα, πολλοί θεωρητικοί της Λογοτεχνίας, αν δεχτούμε ότι οι μυθοπλαστικοί τρόποι αποτελούν την πιο αξιόπιστη βάση μελέτης της φύσης και της λειτουργίας των λογοτεχνικών κειμένων. Ο I. A. Richards, για παράδειγμα, θεωρεί ότι η μυθοπλασία είναι ένα είδος «συγκινησιακής γλώσσας» που συνίσταται σε «ψευδοδηλώσεις», οι οποίες –σε αντίθεση με τις «δηλώσεις» που στην «αναφορική γλώσσα» αντιστοιχούν στα αντικείμενα ή στα γεγονότα στα οποία αναφέρονται– νομιμοποιούνται κυρίως από τη δυνατότητα που έχουν ως

της στη «μιμητική» σχέση του (λογοτεχνικού) «έργου» με την «πραγματικότητα». Περισσότερα βλ.: Abrams, M.H. *Ο Καθρέφτης και το Φως: Ρομαντική Θεωρία και Κριτική Παράδοση*. Μτφρ. Άρης Μπερλής. Αθήνα: Κριτική, 2001, σσ. 24-37, 65-94. 6. Στο ίδιο, σ. 170.

7. Την άποψη παραθέτει ο Hawthorn, ό.π., σ. 177.

8. Το «φαντασιακό» ως όρος προσδιορίζει την ατομική δραστηριότητα της φαντασίας ή τις δυνατότητες του λόγου, αλλά προσδιορίζεται και ως «διακείμενο»/«μήτρα» του πραγματικού ή ως ο χώρος μέσα στον οποίο αναπτύσσονται οι εικόνες και άλλα προϊόντα της φαντασίας. Περισσότερα βλ.: Σαμαρά, Ζωή. *Τα Άδυτα του Σημείου: Προοπτικές του Θεατρικού Κειμένου*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2002, σσ. 23-32.

9. Abrams, M. H. *Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων: Θεωρία, Ιστορία, Κριτική Λογοτεχνίας*. Μτφρ. Γιάννα Δεληβοριά-Σοφία Χατζηιωαννίδου. Αθήνα: Πατάκης, 2005, σσ. 296-97.

ονοματοθετικές διαδικασίες να μας αποδεσμεύουν από τη λογική/συμβατική αντιστοιχία μορφής-περιεχομένου και να προσδιορίζουν τη στάση μας απέναντι στην καθιερωμένη αλήθεια.¹⁰ Συνακόλουθα, οι μυθοπλαστικές προτάσεις/αφηγήσεις δεν ελέγχονται σύμφωνα με τους κανόνες του κοινού, μη μυθοπλαστικού λόγου, αφού δεν υπόκεινται στα κριτήρια αλήθειας ή ψεύδους που τον διέπουν, ενώ υιοθετούν συμβάσεις περιορισμένης μάλλον αποδοχής, όπως αυτές που συνάπτονται ανάμεσα στους συγγραφείς και στους αναγνώστες τους.¹¹ Τα λογοτεχνήματα, έτσι, ως μυθοπλαστικά εκφωνήματα, δεν είναι υποχρεωμένα να λογοδοτούν σε δεδομένες εμπειρικές πραγματικότητες, εφόσον μπορούν να τις αναμορφώνουν ή ακόμη και να τις υπερβαίνουν. Χωρίς να καταργούν τη «γραμματική» των κειμένων, δηλαδή το «γραμματικό σύστημα» που κάνει δυνατό το νόημα και το μετατρέπει σε γνώση,¹² τα εκφωνήματα αυτά αναστατώνουν τον εμπειρικό/πραγματικό μας κόσμο, προσφέροντάς μας εναλλακτικούς τρόπους θεώρησης της πραγματικότητας και διερεύνησης των γνωστικών σχημάτων που τη συγκροτούν.¹³ Τελικά, η εμπειρία είναι εκείνη που υποστασιοποιεί τη μυθοπλασία, ενώ η μυθοπλασία έχει αναμφισβήτητα τη δυνατότητα να ενεργοποιεί τα εμπειρικά δεδομένα.

Η εμπειρία, ως προσωπικό βίωμα ή ως προσωπικά επεξεργασμένο ερέθισμα που εντυπώνεται ως γνώση ή ως ξεχωριστό γεγονός, παραπέμπει βέβαια στον εξωλογοτεχνικό κόσμο, αλλά συσχετίζει εμφανέστερα τη μυθοπλαστική αφήγηση με την πραγματικότητα μέσα στην οποία υπάρχουν και οι αποδέκτες της Λογοτεχνίας, οι αναγνώστες. Οι τελευταίοι, συναλασσόμενοι με το λογοτεχνικό κείμενο, βιώνουν την εμπειρία που τους προσφέρει και οικειοποιούνται τη γνώση που ενσωματώνεται σε αυτό, προκειμένου να δομήσουν το νόημα σύμφωνα και με τα αποθέματα των παλαιότερων εμπειριών τους. Είναι τότε πιθανό να επανερμηνεύσουν την «παλιά αίσθηση των πραγμάτων», κάτω από το φως της νέας εμπειρίας, να συνειδητοποιήσουν την εμπειρική διαδικασία που βιώνουν με τη βοήθεια των

10. Richards, I. A. *Poetries and Sciences*. New York / London: W. W. Norton, 1970.

11. Abrams, ό.π., σ. 297.

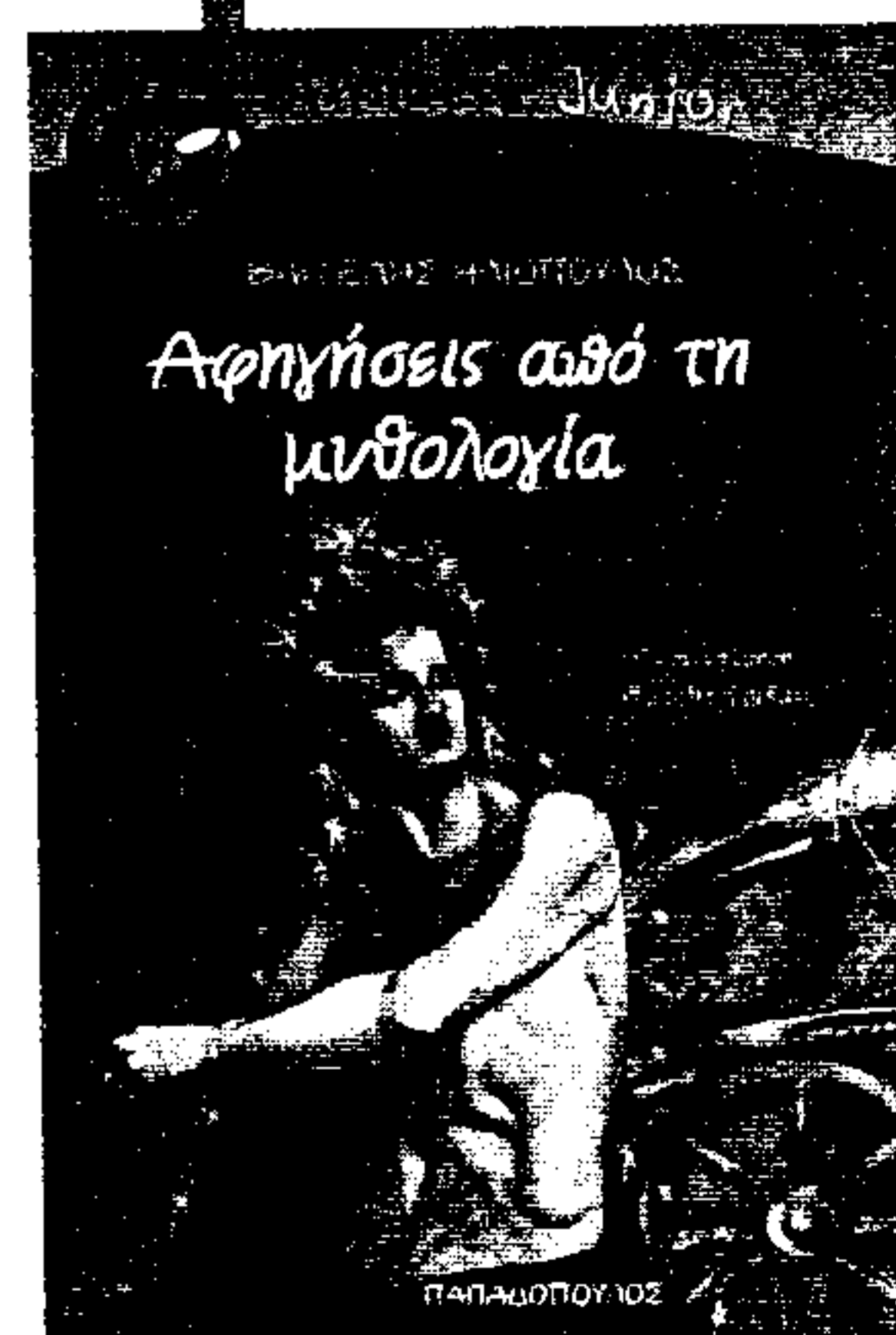
12. Halliday, M. A. K. «Η Γλώσσα και η Αναμόρφωση της Ανθρώπινης Εμπειρίας». Μτφρ. Χριστίνα Λύκου. π. *Γλωσσικός Υπολογιστής*, τόμ. 1^{ος}, τεύχ. 1 (Δεκέμβριος 1999): 20.

13. Στο ίδιο, σ. 24.

τρόπων νοητικής προσπέλασης που τους προσφέρονται,¹⁴ να εξερευνήσουν δημιουργικά τα εμπειρικά δεδομένα μέσα από τη μυθοπλαστική εκφορά τους. Μια τέτοια αντιμετώπιση της μυθοπλαστικής αφήγησης φαίνεται ή αναμένεται να υιοθετήσουν εμπειρικά οι αναγνώστες επτά-εννιά (7-9) χρόνων, οι οποίοι, έχοντας κατακτήσει ολοκληρωτικά την αναγνωστική δεξιότητα, είναι σε θέση να διαβάσουν «αισθητικά» ένα λογοτεχνικό κείμενο και να χειρίζονται αποτελεσματικά την εμπειρία που αυτό μεταφέρει. Μπορούν, δηλαδή, «να αποκωδικοποιούν» λεκτικά σύμβολα και σχήματα, να βιώνουν συναισθήματα και να κάνουν συνειρμούς, να προσαρμόζουν την αναγνωστική τους στάση ανάλογα με τις κειμενικές απαιτήσεις, να αντιλαμβάνονται τις βαθύτερες αναφορές του λογοτεχνικού κειμένου και, γενικά, να το αντιλαμβάνονται ως ενότητα μορφής και περιεχομένου.¹⁵ Έχουν ακόμη τη δυνατότητα να προβάλλουν τους εαυτούς τους στους ήρωες που συναντούν μέσα στις σελίδες των βιβλίων, προκειμένου να αποσαφηνίζουν συμπεριφορές.¹⁶ Σε τέτοιους αναγνώστες απευθύνονται και τα βιβλία της σειράς «Πτήσεις Juniors», των Εκδόσεων Παπαδόπουλος, στα οποία και θα επιχειρήσουμε κάποιες ειδικότερες αναφορές, αν και με δεδομένες τις αναπόφευκτες θεματικές αλλά και θεωρητικές επικαλύψεις.

Στις *Αφηγήσεις από τη μυθολογία* (2006) ο Βαγγέλης Ηλιόπουλος αναδιατυπώνει μυθοπλαστικά γνωστές αφηγήσεις από την ελληνική μυθολογία. Η μυθοπλαστική μεταγραφή, ωστόσο, είναι τόσο επιδέξια και ζωντανή, ώστε υπερβαίνει ακόμη και τον περίπλοκο και πολυπρόσωπο ιστό των γνωστών μύθων, προσφέροντας μια άλλη προοπτική βίωσης της αφήγησης:

«Ο Ηρακλής αποφάσισε να προκαλέσει τον Αχελώο, κι έτσι παρουσιάστηκε στον Οινέα και ζήτησε να παντρευτεί τη Δηιάνειρα. “Είμαι γιος του Δία” είπε “και η γυναίκα μου θα απολαμβάνει θεϊκές τιμές, τέτοιες που αξίζουν στην ομορφιά αλλά και στην καταγωγή της Δηιάνειρας”. Όσο τα έλεγε αυτά, ακούγονταν, όλο και δυνατότερα, νερά να τρέχουν, σαν να πλησίαζε ένας ορμητικός χείμαρρος. Και,

14. Rosenblatt, Louise M. *The Reader, the Text, the Poem: The Transactional Theory of the Literary Work*. Carbondale: Southern Illinois University Press, 1978, σ. 107.

15. Στο ίδιο, σσ. 23-28, 52-70, 93, 107.

16. Appleyard, J. A., S. J. *Becoming a Reader: The Experience of Fiction from Childhood to Adulthood*. Cambridge: Cambridge University Press, 1991, σσ. 14-15, 57-93.

πραγματι, δεν πρόλαβε να τελειώσει τη φράση του, και στο παλάτι του Οινέα εμφανίστηκε ο Αχελώος». ¹⁷

Με παρόμοια μυθοπλαστική διάθεση η Ντόρα Λεονταρίδου, στο βιβλίο: *Το παιδί που ονειρευόταν μελωδίες*. Β. Α. Μότσαρτ (2006), καταγράφει τα πραγματικά περιστατικά της ζωής του συνθέτη, επενδύοντάς τα με τη μουσική του (το βιβλίο συνοδεύεται από σχετικό ψηφιακό δίσκο). Το εύρημα, μάλιστα, της μουσικής ως αφηγηματικής φωνής που θεραπεύει τη δυστυχία των ανθρώπων ή ισχυροποιεί την ευτυχία τους είναι καταλυτικό για την ευχάριστη βίωση της μυθοπλαστικής εμπειρίας που συγκροτούν το πραγματικό με το φανταστικό και το επινοημένο. Και η Τζέμη Τασάκου, με *Τα ξύλινα παπούτσια της Ξανθής* (2006), μεταφέρει και ενεργοποιεί, μάλλον παρωδεί, με μεταμυθοπλαστική διάθεση γνωστά παραμυθικά μοτίβα, αφού η μυθοπλαστική προσδοκία της ηρωίδας, της Ξανθής, την απαλλάσσει προσωρινά από τη γνωστή σύμβαση, δηλαδή την ταλαιπωρία αναζήτησης του πριγκίπα. Αν και η ευτυχής κατάληξη διασώζει την ουσία της γνωστής ιστορίας, η «πτωχή πλην τίμια» Ξανθή με τις ιδιαιτερότητες και τις «ιδεολογικές» της ενστάσεις της αναστατώνει τη γνώριμη αφηγηματική ακολουθία, την ανοικειώνει και την ανακατασκευάζει:

«Ντον, ντον, ντον... Το μεγάλο ρολόι που βρισκότανε πάνω στον έκτο πύργο του παλατιού άρχισε να χτυπά μεσάνυχτα. Ντον! Ντον! Το φεγγάρι είχε ξαπλώσει πάνω σ' ένα παχύ σύννεφο και κοιτούσε τη γη. Τα μεσάνυχτα είναι η αγαπημένη ώρα του φεγγαριού. Ντον! Η Ξανθή έμεινε ακίνητη για μια στιγμή, σιωπηλή, να ακούει τους χτύπους της καρδιάς του φεγγαριού. Της άρεσε το βασιλόπουλο, ήτανε όμορφο και καλό, αλλά να έρθει να ζήσει στο παλάτι; Να ζήσει στο παλάτι, φορώντας σκουλαρίκια που βαραίνουνε τα αυτιά, γοβάκια που στενεύουνε τα πόδια, εντυπώσεις που στενεύουνε το νου; [...] Η Ξανθή δε χρειαζόταν άλλο να σκεφτεί! Λίγο προτού ακουστεί ο δωδέκατος χτύπος του ρολογιού, είχε πάρει την απόφασή της! Στο δάσος ανήκε, εκεί ζού-

17. Ηλιόπουλος, Βαγγέλης. *Αφηγήσεις από τη μυθολογία*. Αθήνα: Παπαδόπουλος, 2006, σσ. 37-38.

σε ευτυχισμένη, εκεί θα γυρνούσε! Κι αν το βασιλόπουλο την αγαπούσε...».¹⁸

Η ίδια συγγραφέας σε ένα άλλο της βιβλίο, *Κοραλλία η Νεραϊδογοργόνα* (2007), δίνει στους αναγνώστες της τη δυνατότητα να εμπλακούν ενεργότερα στην αφήγηση, ενώ στη μυθοπλασία την έκταση να ξεδιπλωθεί. Αν και αναπαράγει γνωστά μυθοπλαστικά μοτίβα, διευρύνει το πλαίσιο της εμπειρίας των αναγνωστών της προσφέροντάς τους την ευκαιρία ακόμη και να αναμορφώσουν τις σχολικές εμπειρίες τους.

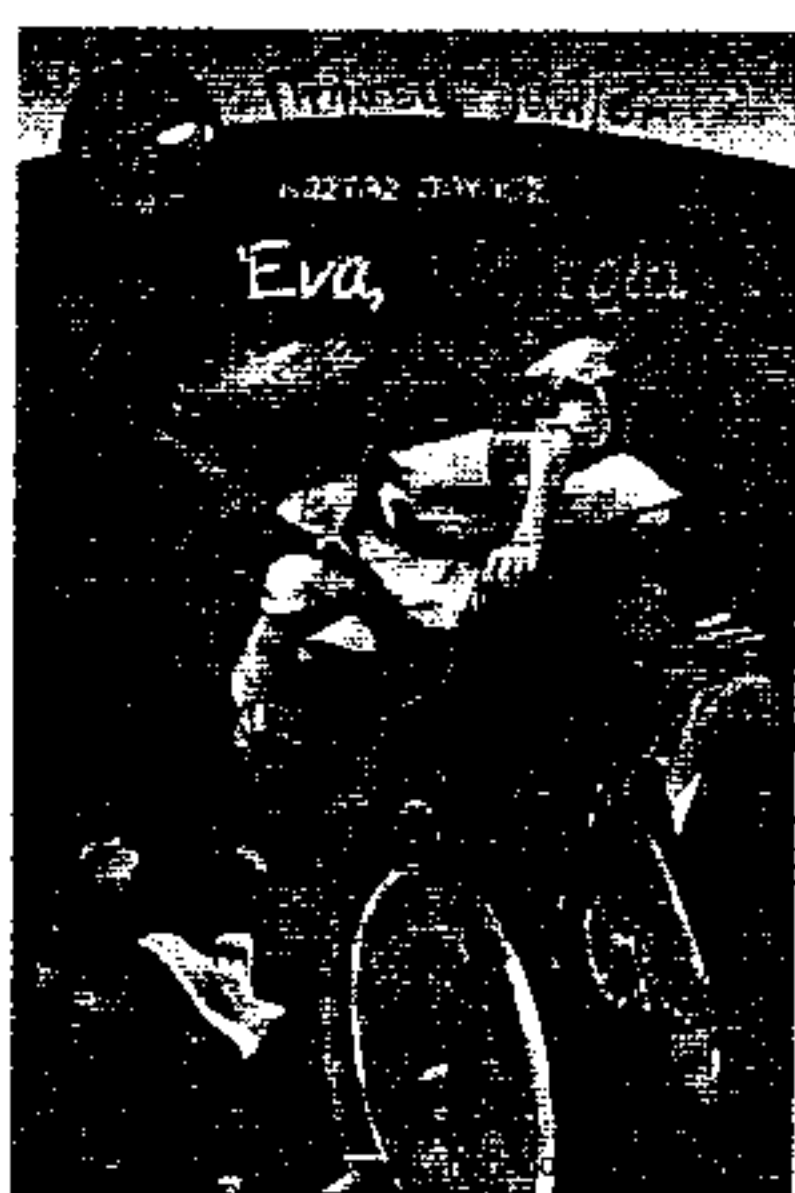
Τη διακειμενική αίσθηση που αναδίνουν, σε διαφορετικό βαθμό, όλα τα προηγούμενα βιβλία αξιοποιούν με το δικό τους τρόπο ο Αντώνης Παπαθεοδούλου και η Τερέσα Ινφάντε στο βιβλίο τους *Το Παρανομήθι* (2006). Οι επιμέρους μυθοπλασίες που συγκροτούν την κύρια αφήγηση, δηλαδή τα διαφορετικά βιβλία-ήρωες που παραπέμπουν σε σχολικές εμπειρίες, λειτουργούν ανοικτικά όχι μόνο για την ταυτοποίηση της κάθε εμπειρίας, αλλά και για την εξέλιξη της μυθοπλασίας, η οποία στοχεύει στην απομυθοποίηση και, τελικά, στην αναμόρφωση του σχολικού περιβάλλοντος και των εμπειριών που το στηρίζουν. Ο Αντώνης Παπαθεοδούλου σε ένα άλλο του βιβλίο, με τον τίτλο *Λάκης ο ταρίφας* (2007), απαγκιστρώνει έμμετρα, αν και όχι πάντα επιτυχημένα, τη μυθοπλασία από το οικείο, για να αναδείξει το συμβολισμό των ηρώων-ζώων που πλαισιώνουν τον κεντρικό ήρωα και το μυθοπλαστικό του χώρο. Αν και φαίνεται ότι προσπαθεί “να αλλοιώσει” την εμπειρία που προσφέρει στους αναγνώστες του, τελικά αναδεικνύει και τη δημιουργική πλευρά της χιουμοριστικής γραφής, η οποία είναι ικανή να συστήσει μυθοπλαστικά και άλλες πραγματικότητες που διαθέτουν τη δική τους αλήθεια.

Με καταλυτικό χιούμορ ο Κώστας Πούλος, στο *Ένα, δύο, τρία* (2006), και η Ιωάννα Κυρίτση-Τζιώτη, στην *Επιχείρηση ψείρα* (2007), επιστρατεύουν την οπτική γωνία των υποθετικών, μάλλον «αναμενόμενων»¹⁹ αναγνωστών τους, οι οποίοι θα μετουσιώσουν μυθοπλαστικά συνηθισμένες παιδικές απορίες και εμπειρίες. Οι ήρωες του

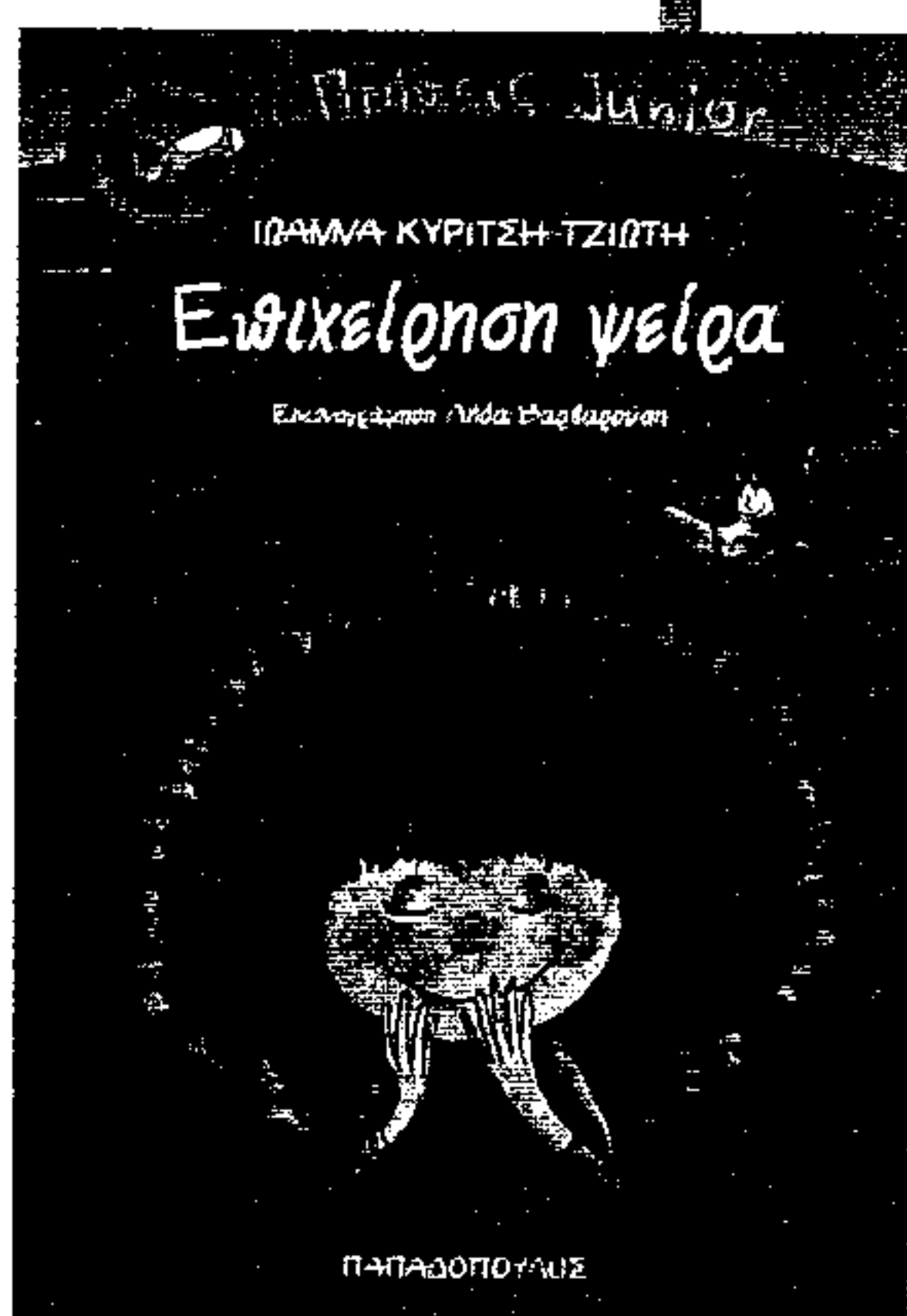

18. Τασάκου, Τζέμη. *Τα ξύλινα παπούτσια της Ξανθής*. Αθήνα: Παπαδόπουλος, 2006, σσ. 42-43.

19. Περισσότερα για τη διάκριση των όρων που αφορούν/χαρακτηρίζουν τον αναγνώστη, βλ. Hawthorn, *Ξεκλειδώνοντας το Κείμενο...*, ό.π., σσ. 192-208.

Πούλου υποστηρίζουν μια παιδικότροπη μυθοπλασία που (δια)πραγματεύεται χιουμοριστικά καθημερινές εμπειρίες, για να την αφήσουν τελικά (μετέωρη) στην κρίση και στις προθέσεις των αναγνωστών της. Η ηρωίδα της Κυρίτση-Τζιώτη, όμως, βιώνει χιουμοριστικά την οδυνηρή εμπειρία της και, αφού την αποδυναμώσει, την προσφέρει στους αναγνώστες της. Το εύρημα, μάλιστα, μιας εγκιβωτισμένης, μικρότερης αφήγησης, με την οποία η γιαγιά του βιβλίου αυτού καταφέρει “να ξεγελάσει” την ηρωίδα και να ανασκευάσει την πραγματική εμπειρία, ενεργοποιεί ακόμη περισσότερο τους μικρούς αναγνώστες, προσφέροντάς τους μυθοπλαστικές λύσεις σε πραγματικές εμπειρίες:

«—Ακούσατεε! Ακούσατεε! Η ιστορία αρχίζει, φώναξε δυνατά, βάζοντας τα χέρια χωνί στο στόμα το γιαγιουλίνι μου και, κάνοντας μια μπαλαρινίστικη υπόκλιση, κάθισε στην πολυθρόνα της μπροστά στην μπαλκονόπορτα. Δε χρειάζονταν άλλες κουβέντες: ορμώντας στην αγκαλιά της, παρέδωσα το κεφάλι μου στα πόδια της.

— Κάποτε, μια ψειρίτσα που την έλεγαν Πίτσα και μπορεί να ήτανε η προγιαγιά τούτης εδώ που βρέθηκε στα δικά σου τα μαλλάκια, ξεκίνησε η γιαγιά, καθώς ανεβοκατέβαζε μια τσατσάρα με πολύ πυκνά δόντια ανάμεσα στις τρίχες μου, ζούσε στο κεφάλι ενός ανθρώπου».²⁰

Με τη βαθύτερη ανθρώπινη εμπειρία θέλει η Λότη Πετροβίτς-Ανδρουτσοπούλου να διαλέγονται *Η χαρά, η αγάπη και τα δάκρυα* (2007), καθώς και οι αναγνώστες της, στις τρεις ιστορίες του ομώνυμου βιβλίου της. Η μυθοπλασία εδώ προσδιορίζεται ως εμπειρία αναζήτησης και συνειδητοποίησης των συναισθημάτων του Νικήτα, του κεντρικού ήρωα των ιστοριών που συγκροτούν σπονδυλωτά το συγκεκριμένο βιβλίο. Ο Νικήτας αναζητά τα στοιχεία εκείνα της εμπειρίας που θα τον βοηθήσουν να κατανοήσει τον κόσμο, αλλά η συγγραφέας υπερβαίνει το εξωτερικό περίβλημα της ανθρώπινης εμπειρίας και σχεδόν την ανοικειώνει στη δεύτερη ιστορία με τίτλο: «Πού κρύβεται η αγάπη;», συμπαρασύροντας τον ήρωά της, επιδέξια με τη μυθοπλαστική της αφήγηση, στα άδυτα της βαθύτερης εμπειρίας του κόσμου:

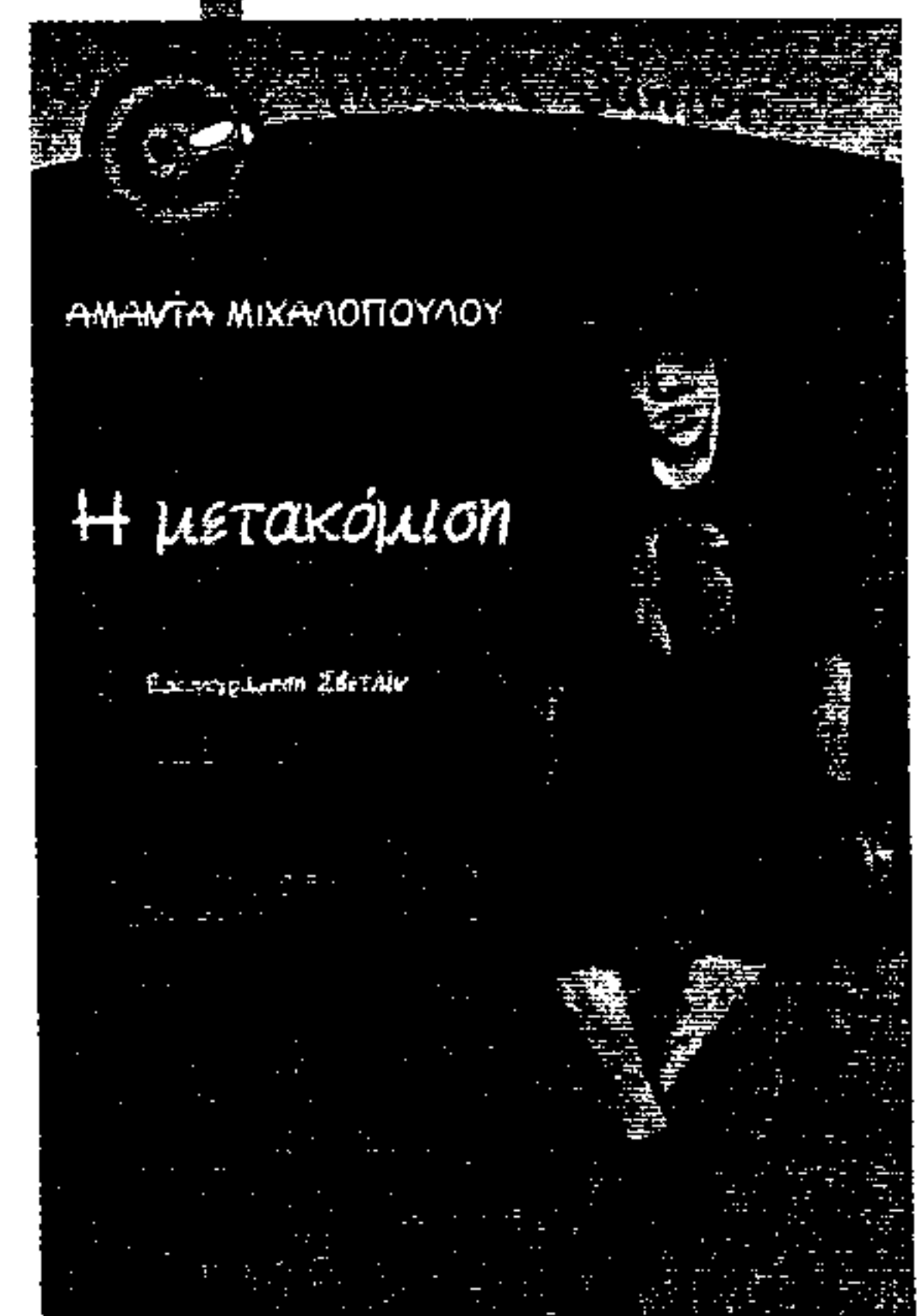
20. Κυρίτση-Τζιώτη, Ιωάννα. *Επιχείρηση ψείρα*. Αθήνα: Παπαδόπουλος, 2007, σσ. 17-18.

«Μεμιάς οι άρχοντες, οι πρίγκιπες και οι βασιλιάδες βάλθηκαν ν' ανοίγουνε τα δώρα τους. Άλλος της είχε φέρει βαρύτιμα χρυσαφικά, άλλος διαμάντια, άλλος σμαράγδια [...].

– Όλους σάς ευχαριστώ, χαμογέλασε παράξενα η Ερμιόνη, μα τώρα κάτι ακόμα θα ζητήσω. Θέλω να τιμώσει δίπλα μου, ξέχωρα ο καθένας από σας, και να πει μονάχα τ' όνομά μου.

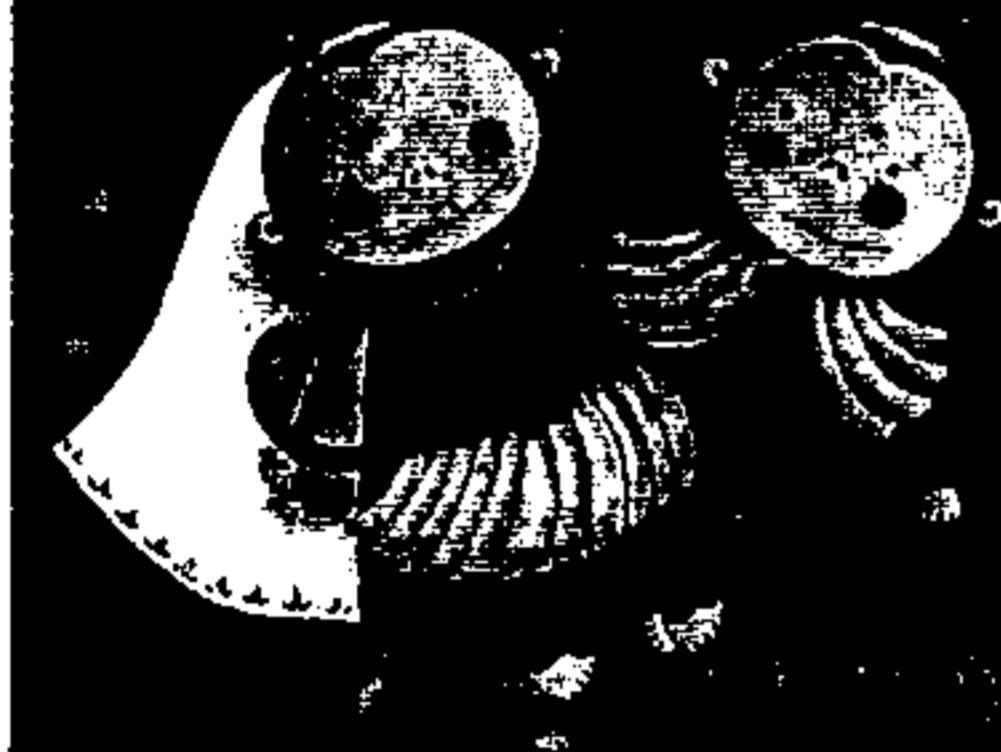
– Εύκολο πράγμα μάς ζητάς, στ' αλήθεια! γέλασαν οι πρίγκιπες, οι άρχοντες και οι βασιλιάδες. Κι άρχισαν να την πλησιάζουν ένας ένας όλο περηφάνια και να λένε κορδωμένοι τ' όνομά της, φωναχτά, σίγουρος ο καθένας τους πως τα κατάφερε καλύτερα απ' τους άλλους. Μονάχα ο Νικήτας, που είχε φέρει ένα σκέτο τριαντάφυλλο, έσκυψε και ψιθύρισε στο αυτί της: «Ερμιόνη» τρουφερά». ²¹

Με εμφανέστερη αφαιρετική, μάλλον μεταφυσική, διάθεση *Η μετακόμιση* (2006), της Αμάντας Μιχαλοπούλου, επιχειρεί να εξοικειώσει τους αναγνώστες της με το αναπάντεχο, το ανοίκειο της εμπειρίας που βιώνουν οι πρωταγωνιστές της. Αν και η συγγραφέας προσδιορίζει εμφανώς κοινωνικά τη μυθοπλαστική της αφήγηση, δε δείχνει να ενδιαφέρεται πολύ για την αληθοφάνειά της, υπερβαίνοντας τις συνηθισμένες αφηγηματικές συμβάσεις και στοχεύοντας στην ουσία της ανθρώπινης εμπειρίας αλλά και στη δυνατότητα εναλλακτικής θέασης/βίωσής της. Κοινωνικά προσδιορίζει και η Σύρρω Μιχαήλ την αφήγησή της στο *Όστε εγώ είμαι ο παράξενος, ε!* (2006), υπερβαίνοντας τα στερεότυπα που δημιουργούν το ρατσισμό και ευνοούν κάθε διακριτική μεταχείριση. Η διαφορετικότητα, ωστόσο, στο συγκεκριμένο βιβλίο, ενσωματωμένη σε γνωστικά σχήματα του πραγματικού κόσμου που περιβάλλει τον κέντρικό ήρωα και τους συμπρωταγωνιστές του, αποφορτίζεται ιδεολογικά και, μετατρέποντας το νόημα σε γνώση, εξαντλείται στο επίπεδο της φυσιογνωστικής εξερεύνησης-πληροφόρησης. Δεν επιδιώκει το ίδιο και η Σωτηρούλα Καλιοντζοπούλου όταν αναρωτιέται: *Τι τρέχει στο δάσος με τις χουρμαδιές;* (2007). Στο βιβλίο αυτό η συγγραφέας προσανατολίζει την αναγνωστική εμπειρία στην κατανόηση των στοιχείων-γνωστικών σχημάτων του εξωτερικού κόσμου αλ-

21. Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου, Λότη. *Η χαρά, η αγάπη και τα δάκρυα*. Αθήνα: Παπαδόπουλος, 2007, σσ. 22-24.

Τι τρέχει στο δάσος
με τις χονομαδίες;

λά και στη συνειδητοποίηση των πτυχών της εσωτερικής, συναισθηματικής εμπειρίας, με τη συνδρομή διακευμένων ηρώων, όπως ο λαγός ή ο λύκος, που “διαπραγματεύονται” με ανοικειωτική πρόθεση τους κλασικούς “καλούς” παλιούς τους ρόλους.

Όλα σχεδόν τα βιβλία αυτά που σχολιάσαμε παραπάνω επενδύουν, με τη συνδρομή παιδικότροπων και ανάλαφρων εικονογραφήσεων, στη δυναμική της μυθοπλασίας, για να εμπλουτίσουν τον εμπειρικό κόσμο των αναγνωστών τους. Παραμορφώνουν συμβάσεις ή κώδικες και αναπαριστάνουν πραγματικότητες, όχι για να τις απεικονίσουν πιστά, αλλά για να τις ανακατασκευάσουν ή για να προσφέρουν στους αποδέκτες τους εναλλακτικούς τρόπους θέασης των στοιχείων/δομών που τις συγκροτούν. Ως μυθοπλαστικά εκφωνήματα τα λογοτεχνικά αυτά κείμενα στηρίζονται σε «ψευδοδηλώσεις», προκειμένου να αποδεσμεύσουν τους αναγνώστες τους από καθιερωμένες συμβάσεις ή από παγιωμένους τρόπους αντίδρασης και να αναστατώσουν την εμπειρία τους. Ενεργοποιούν τα υποκείμενα της αναγνωστικής διαδικασίας που εγκαινιάζουν, αξιοποιώντας τις δυνατότητες και προσβλέποντας στις προσδοκίες των αποδεκτών τους. Τελικά, όλα τους, αν και το καθένα με το δικό του ύφος, αναδιατυπώνουν με τρόπο σχεδόν αμείλικτο ένα διαχρονικό δίλημμα: Δραπετεύουμε από την εμπειρία μας, για “να χαθούμε” στον κόσμο της μυθοπλαστικής αφήγησης, ή εκμεταλλευόμαστε τη μυθοπλασία, για να προσαρμόσουμε τη στάση μας απέναντι στην εμπειρική (μας) πραγματικότητα;

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

A. Πρωτογενείς Πηγές (Λογοτεχνικά Βιβλία για Παιδιά)

- Ηλιόπουλος, Βαγγέλης. *Αφηγήσεις από τη μυθολογία*. Αθήνα: Παπαδόπουλος, 2006.
- Καλιοντζοπούλου, Σωτηρούλα. *Τι τρέχει στο δάσος με τις χουρμαδιές*; Αθήνα: Παπαδόπουλος, 2007.
- Κυρίτση-Τζιώτη, Ιωάννα. *Επιχείρηση ψείρα*. Αθήνα: Παπαδόπουλος, 2007.
- Λεονταρίδου, Ντόρα. *Το παιδί που ονειρευόταν μελωδίες. Β. Α. Μότσαρτ*. Αθήνα: Παπαδόπουλος, 2006.
- Μιχαήλ, Σύρμω. *Όστε εγώ είμαι ο παράξενος, ε!* Αθήνα: Παπαδόπουλος, 2006.
- Μιχαλοπούλου, Αμάντα. *Η μετακόμιση*. Αθήνα: Παπαδόπουλος, 2006.
- Παπαθεοδούλου, Αντώνης, και Ινφάντε, Τερέσα. *Το Παρανομύθι*. Αθήνα: Παπαδόπουλος, 2006.
- Παπαθεοδούλου, Αντώνης. *Λάκης ο ταρίφας*. Αθήνα: Παπαδόπουλος, 2007.
- Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου, Λότη. *Η χαρά, η αγάπη και τα δάκρυα*. Αθήνα: Παπαδόπουλος, 2007.
- Πούλος, Κώστας. *Ένα, δύο, τρία*. Αθήνα: Παπαδόπουλος, 2006.
- Τασάκου, Τζέμη. *Κοραλλία η Νεραϊδογοργόνα*. Αθήνα: Παπαδόπουλος, 2007.
- Τασάκου, Τζέμη. *Τα ξύλινα παπούτσια της Ξανθής*. Αθήνα: Παπαδόπουλος, 2006.

B. Δευτερογενείς Πηγές

- Αϊδίνης, Αθανάσιος, και Κωστούλη, Τριανταφυλλιά. «Μοντέλα Εγγραμματοσύνης: Θεωρητικές Προσεγγίσεις και Διδακτική Πράξη». *Virtual School, The Sciences of Education Online*, τόμ. 2ος, τεύχ. 2-3 (Μάρτιος 2001): 1-31. ([http://www.auth.gr/virtualschool/2.2-3/Theory Research/AidinisKostouliLiteracyModels.html](http://www.auth.gr/virtualschool/2.2-3/Theory%20Research/AidinisKostouliLiteracyModels.html)).
- Abrams, M. H. *Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων: Θεωρία, Ιστορία, Κριτική Λογοτεχνίας*. Μτφρ. Γιάννα Δεληβοριά-Σοφία Χατζηιωαννίδου. Αθήνα: Πατάκης, 2005.

- Abrams, M. H. *Ο Καθρέφτης και το Φως: Ρομαντική Θεωρία και Κριτική Παράδοση*. Μτφρ. Άρης Μπερλής. Αθήνα: Κριτική, 2001.
- Appleyard, J. A., S. J. *Becoming a Reader: The Experience of Fiction from Childhood to Adulthood*. Cambridge: Cambridge University Press, 1991.
- Ήγκλετον, Τέρι. *Εισαγωγή στη Θεωρία της Λογοτεχνίας*. Μτφρ. Μιχάλης Μαυρωνάς. Αθήνα: Οδυσσέας, 1989.
- Halliday, M. A. K. «Η Γλώσσα και η Αναμόρφωση της Ανθρώπινης Εμπειρίας». Μτφρ. Χριστίνα Λύκου. π. *Γλωσσικός Υπολογιστής*, τόμ. 1^{ος}, τεύχ. 1 (Δεκέμβριος 1999): 19-43.
- Hawthorn, Jeremy. *Ξεκλειδώνοντας το Κείμενο: Μια Εισαγωγή στη Θεωρία της Λογοτεχνίας*. Μτφρ. Μαρία Αθανασοπούλου. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 1993.
- Παρίσης, Ιωάννης, και Παρίσης, Νικήτας. *Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων*. Αθήνα: ΥΠ.Ε.Π.Θ.- Π.Ι. (Ο.Ε.Δ.Β.), (Πατάκης), 2000.
- Richards, I. A. *Poetries and Sciences*. New York / London: W. W. Norton, 1970.
- Rosenblatt, Louise M. *The Reader, the Text, the Poem: The Transactional Theory of the Literary Work*. Carbondale: Southern Illinois University Press, 1978.
- Τζιόβας, Δημήτρης. *Μετά την Αισθητική: Θεωρητικές Δοκιμές και Ερμηνευτικές Αναγνώσεις της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*. Αθήνα: Οδυσσέας, 2003.
- Σαμαρά, Ζωή. *Τα Άδυτα του Σημείου: Προοπτικές του Θεατρικού Κειμένου*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2002.